מכתב לארתור רובינשטיין

מאת יואל לוטן

לארתור רובינשטיין היקר
שלום רב!

המצב הכלכלי בארץ בשנת 1927 היה כה קשה, שלא תמיד היו ל־הנהלה הציונית תקציבים מינימליים כדי לספק עבודה לחלוצים, אשר לא פעם היו נאלצים לרעוב ללחם. הקיבוצים, ובכללם גם הקיבוץ שלי, משמר־העמק (אז קיבוץ ב') היו נאלצים להעביר לחיפה קבוצות של בעלי מקצוע בבניין, כדי לפרנס את החברים וילדיהם הקטנים היוש־בים במחנה הקיבוץ בעפולה. למשל הקבוצה של קיבוצי מנתה 10 בני־אים. אני הייתי בין בנאים אלה. וכן אני מגיע לנקודה שבה, באורח פלא, הסיפור מתקשר לאישיותך ול־קשר שלך עם ישראל.

מה לארתור רובינשטיין, הדגול והמהולל בעולם כולו, ל„עיר האוה־לים" עפולה, למחנה החלוצים וה־קיבוצים שלה, לקבוצת בנאים בת 10 חברים המפרנסים בעבודתם 90 בחורים ובחורות על ילדיהם הצברים הקטנים? והמעשה שהיה כך היה.

בין הבנאים שלנו בחיפה היו כמה חובבי מוזיקה מושבעים, אשר מחור־סר אפשרות לשמוע מוזיקה עשו בעצמם מוזיקה. ניגנו על כלים שו־נים. ניהלו מקהלות לא פעם על בטן ריקה שרו ורקדו בלילות. יום אחד, בחוזרנו מהעבודה „מטוייחים" ועיי־פים ראינו מודעה מודבקת על גדר עץ של בניין ההולך ונבנה, שאר־תור רובינשטיין הגדול מופיע בר־סיטל הפסנתר, בחיפה הפועלית ב־אולם להתעמלות (למעשה צריף עץ גדול) של אגודת הספורט „מכבי" ברחוב הרצל. צריף זה היה אז „היכל התרבות" של חיפה, והוא שימש לקולנוע ותיאטרון וגם לקונ־צרטים אשר היו, ואולי לא היו בכלל עד לבואו של ארתור רו־בינשטיין.

קראתי את המודעה וצצה במוחי מחשבה מוזרה. ארתור רובינשטיין? לפני מי הוא ינגן? מי יקנה כר־טיסים? אולי זו בדיחה פורימית? כאשר הגיע ערב הקונצרט לו צי־פינו בדריכות, התלבשנו בבגדי־שבת המקובלים בזמנים ההם והלכנו לאולם ההתעלמות, כמתבן, מבלי ש־נהיה מצויידים בכרטיסי כניסה. ע־מדנו במרחק מה מהקופה — וחיכי־נו לנס... פשוטו כמשמעו!

בינתיים חלף הזמן ושעת התחלת הקונצרט הולכת ומתקרבת. באחדים מהבחורים אחזו כבר ספקות ואפילו רגשי יאוש, והם הפצירו בנו שלא נפסיד עוד זמן לחינם ונחזור הבי־תה. העקשנים אמרו: נחכה, אולי בכל זאת...

והנה, בדיוק חמש דקות לפני הת־חלת הקונצרט, מופיע אדם צעיר, ממושקף, קצת יותר שמן מכל אחד מאתנו, לבוש בגדים „אזרחיים" ואם איננו טועה, אפילו שנוב „דג מלוח". הוא נראה כמחפש מישהו, מפנה את ראש שמאלה, ימינה באי־סבל־נות רבה. הממושקף מתרומם על בהונות רגליו מעל ראשי הקהל המצטופף, ליד הקופה מקרב את ידיו לפיו בצורת רמקול בכיוון קבוצת הבנאים שלנו וקורא בקול: „חבריה, בואו הנה, בואו אלי מהר!".

אנחנו לא זזים ואדישים לקריאו־תיו של האדם העצבני והמוזר הזה ובטוחים ללא צל של ספק שלא אותנו הוא מחפש. אבל הוא מתקרב בחפזון וקורא: „חבריה בואו מהר אחרי, אבל מהר! כהרף עין היינו לידו וחשנו שכנראה, המשיח בא...

האדם הממושקף מתקדם במהירות ואנחנו אחריו. כדי לא להפסיד זמן, הוא מסביר לנו בדרך את פשר קריאתו ואומר: „נכון שאין לכם כרטיסים? אין דבר, תיכנסו מהר לאולם ושבו במקומות הפנויים" — וכך עשינו — פקודה זו פקודה!

כאשר נכנסנו ראינו שכל המקו־מות היקרים, בחלקו הקדמי של האולם שבו 300 כסאות מתקפלים ריקים מאדם. איזו בושה, ארתור רובינשטיין והאולם מחציתו ריקה.

מייד תפסנו בצנעה את המקומות הפנויים. כעבור שניות פורץ האיש הממושקף לאולם ובנשימה עצורה פונה לקהל: הקונצרט מתחיל בעוד שתי דקות! אני מבקש את הקהל לתפוש בשקט את כל המקומות הפנויים בחלקו הקדמי של האולם ובתנועת יד אופיינית בכיוון הכסא־אות הריקים, מוסיף בנימה של מ־פקד בחזית: חברה, קדימה! אר־תור רובינשטיין היקר, תודה עתה על האמת, ייתכן כי לא שמעת מ־אחורי הקלעים את הסימפוניה של טירטור הכסאות המתנקשים זה ב־זה ומשפשפים את רצפת העץ של אולם ההתעלמות הנודע בחיפה ה־פועלית דאז. חלפו בדיוק שתי דקות ואתה הופעת על הבמה, וב־צעידה האופיינית לך עד היום הת־קרבת לכנף.

שקט, דממה באולם. ישבת והת־חלת לנגן.

לפי מה שכתוב בספרך „שנותי היפות" מלאו לך אז בדיוק 40 ש־נים ומאז הקונצרט הראשון שלך בישראל חלפו 48 שנים. מאז נקשרו גם קשרים הדוקים ביני ובין אותו אדם ממושקף, אשר אינו אלא ה־אמרגן קלמן גינזבורג (גילאון) אשר במרצו הרב, סייע רבות בהתפתחו־תה של המוזיקה הטובה בישראל.

ארתור רובינשטיין היקר, יכולתי אולי לסיים בזה את סיפורי, אך יש המשך... כאשר הוזמנת יחד עם אייזיק שטרן וליאונרד ברנשטיין להגיש את חלקכם בהנוכת „היכל התרבות" על שם פרדריק מן בתל־אביב, הוזמנתי לחזרה הגנראלית לקראת קונצרט הפתיחה. לא פעם אהובה עלי יותר חזרה גנראלית מ־ההופעה עצמה.

שמורה בזכרוני האווירה העליזה בזמן החזרה. ברנשטיין בלוויית מש־פחתו ישב באולם בין המוזמנים ואייזיק שטרן פתח בקונצרט לכינור של מנדלסון, כסולן וגם כמנצח, רק למספר דקות כנראה, כדי לאפשר ל־ברנשטיין לשמוע ולבחון את האי־קוסטיקה. אחר כך ירד אייזיק שטרן מהבמה, ומסר לליאונרד ברנשטיין את כינורו, והוא עצמו ישב בין קהל המוזמנים.

ברנשטיין עלה על הבמה, נעמד לפני התזמורת בפוזה של כנר סולן לכל דבר.

מה הולך כאן? הרי ברנשטיין הוא פסנתרן! אך לתדהמתי הגדולה פו־תח הוא בנגינת קונצרט לכנור של מנדלסון והתזמורת אחריו. מובן שגם הפתיחה הזאת ארכה דקות ספורות בלבד.

הדממה באולם. ארתור רובינשטיין מופיע על הבמה, צועד לכנף, יושב לידו ומיד נשמעים הצלילים הרא־שונים של „הקיסר".

לפי הרגשתי לא היה בהופעה דבר מאפיין חזרה. הקונצרט שטף ללא הפרעה מההתחלה עד הסוף בניצוחו הנפלא והנמרץ של ברנשטיין. הק־שבה בנשימה עצורה של קהל המוז־מנים. קונצרט, קונצרט ממש.

אבל אני — במומנטים הדרמא־טיים ביותר של „הקיסר" התחלתי לשמוע בתוכי את טרטור ורעש ה־כסאות המתקפלים בצריף ההתעמלות החצי־ריק של מכבי חיפה. הצלילים של „הקיסר" התערבבו בצלילים של הרסיטל שלך משנת 1927.

לא יכולתי להשתחרר מ„שמיעה כפולה" כאילו הניחו שני סרטי הק־לטה זה על גבי זה. וביום העצמאות השנה — ישבתי בחדרי חזיתי והק־שבתי בשידור יחד עם רבבות מאזי־נים בכל הארץ, למה שמתרחש באו־לם בירושלים.

אני נפרד בברכה מסורתית שלנו, שאותה קיימת כל ימי חייך. וברכתי היא שתמשיך לקיימה עד בלי די, כי כמוך שזקוקים לו העם והאנו־שות.

חזק ואמץ!

אחד מהעשרה — שלך
בהוקרה, יוזק

רובינשטיין בשעת קונצרט ביום העצמאות בירושלים

A LETTER TO ARTHUR RUBINSTEIN - Yoel Lotan

Al Hamishmar
23:4:75

Dear Arthur Rubinstein,

The economic situation in the country was so bad in 1927 that there was not always enough funds for the Zionist organizations to provide work to the pioneers; and they went without bread more than once. The kibbutzim, including my kibbutz, Mishmar Ha Emek (then Kibbutz Bet) were forced to send their trained construction workers to Haifa in order to supply money to the members and their children who were in a kibbu camp in Afula. In the group from my kibbutz for instance, there were ten builders. I was among these builders. And this brings me to the point, because strange as it may seem, this story connects with your personality and your attachment to Israel.

What you may ask could be the connection between the great Arthur Rubinstein, a man admired throughout the world, and the Afula 'tent city', the pioneers camp and its kibbutzim, or the ten builders who through their work were supporting 90 men and women and their young sabra children? Well, this is the way it happened.

Among our builders in Haifa, there were one or two devoted music lovers, who, becaus of the lack of opportunity to hear good music, made music themselves. They played different instruments, arranged choirs and, often on an empty stomach, sang and danc in the evenings. One day on our way back home from work, we saw an advertisement stuck on to a wooden fence. It said that the great Arthur Rubinstein would be givin a recital in the Haifa Maccabi Sports Hall (actually a large wooden hut) in Rechov Herzl. At that time, this hut was Haifa's 'Hall of Culture'. It was used as a cinema, a theater and also for the concerts that were held, or perhaps were not held, before Arthur Rubinstein arrived.

As I read through the advertisement, strange thoughts began to pass through my mind. Arthur Rubinstein? Who will he play to? Who will buy the tickets? Maybe it's a Purim joke? On the evening of the long awaited concert, we dressed up in our Shabba best, or at least what was considered at the time to be Shabbat best and made our wa without tickets of course, to the Sports Hall. We stood some distance away from the cash desk and literally waited for a miracle.

Meanwhile, time passed by and the start of the concert drew nearer and nearer. Some of the boys began to grow impatient and suggested that we go home and not waste any more of our time. The more persistent ones said: Let's waut, maybe something will turn up after all...

Exactly five minutes before the concert was due to start, a bespectacled young man, a bit fatter than any of us, appeared. He was wearing 'civilian' clothes, and if I am not mistaken, a bow tie. He appeared to be looking for somebody and was turning his head impatiently from left to right. He stood on the tips of his toes, above th heads of the milling crowd, cupped his hands to his mouth and called over in our direction, 'Come here, come over to me quickly!' Not one of us moved or made any response to the strange, nervous man. We were positive that he was not looking for us. But he rushed over to us and shouted 'Follow me, but make it quick!' In the twinkling of an eye, we were by his side, each of us feeling that the Messiah had arrived.

The bespectacled man talked as he went, so as not to waste time. 'You don't have tickets, right? Never mind, go in quickly and sit in the empty seats', which we did An order is, after all, an order.

Once inside, we saw that the inexpensive places in the front part of the hall were completely empty. What a disgrace! Arthur Rubinstein, and the hall is half empty.

We quickly stole into the empty seats. Seconds afterwards, the bespectacled man rushed, panting, on to the stage and addressed the audience. 'The concert will begi in another two minutes! Will the audience quietly occupy all the empty seats in the front of the hall'. He pointed in the direction of the empty seats and in the gruff

tone of an officer on the front, added, 'Come on, let's go'. Dear Arthur Rubinstein, you probably didn't hear that backstage symphony of chairs scratching against the wood en floor of the Haifa Sports Hall. Two minutes passed and you walked then as you walk today, in your inimitable style, towards the grand piano. A dead silence fell over the hall. You sat down and began to play. Since that concert, 48 years have passed. Also, since then, I have developed a close relationship with that bespectacled man who is, none other, than the promoter of Kalman Ginsburg (Gilon), who through his vast energy has done so much to promote good music in Israel.

Dear Arthur Rubinstein, I could have ended my story here, but there is more... When you were invited together with Isaac Stern and Leonard Bernstein to perform at the dedication at the Frederick Mann Auditorium, I was present at the dress rehearsal whic took place before the concert. I often enjoy rehearsals more than the concerts themselves.

I will always remember the gay atmosphere which prevailed during the rehearsal. Bernstein and his family sat among the guests and Isaac Stern began with Mendelsson's violi concerto as soloist and conductor to allow Bernstein to listen and test the accoustics for a few minutes. Them Stern walked off the stage, gave Leonard Bernstein his violin and sat in the pose of a violinist. What was going on! Bernstein was supposed to be a pianist. But to my great dismay, he began to play Mendelsson's violin concerto and the orchestra followed him! This opening lasted only for a few minutes of course.

Silence in the auditorium, Arthur Rubinstein appears on the stage, steps towards the grand piano, sits down and we immiediately heard the first strains of the 'Emperor'. There was nothing in this performance that resembled a rehearsal, the concert continue without a break under Bernstein's impressive baton. You could have heard a pin drop in the audience.

However, during the most dramatic sections of the 'Emperor', I began to hear the sound of those folding chairs scratching the floor in the half empty Maccabi sports hut in Haifa. The sounds of the 'Emperor' were interwoven with the sounds of your 1927 recital. I couldn't stop hearing 'double' as if someone had put two tapes together and on this year's Independence Day, I sat in my front room and with thousands of others all over the country immersed myself in your Jerusalem concert.

I will leave you with our traditional greeting, a greeting that you have fulfilled throughout your life. It is my sincere hope that you will continue to fulfil it until 120, because humanity needs more people like yourself.

Be strong and of good courage!

One of the ten.

Yours,

Yolek